



Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philological Sciences. Vol. 1 (92)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філологічні науки. Вип. 1 (92)

ISSN (Print): 2663-7642
ISSN (Online): 2707-4463

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА СУЧАСНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ВЧЕННЯ

УДК 811.161.2'81:39

DOI 10.35433/philology.1 (92).2020.71-79

СЕРЕДНЬОПОЛІСЬКІ ВІРУВАННЯ ПРО СТВОРЕННЯ СВІТУ

Г. І. Гримашевич*, А. А. Плечко**

У статті в етнолінгвістичному аспекті проаналізовано середньополіські традиційні уявлення про створення світу, зафіксовані в 55 населених пунктах Житомирської, Рівненської та Київської областей. Зауважено, що вивчення традиційних уявлень про створення світу – цінний автентичний матеріал для реконструкції традиційної народної духовної культури. Зазначено, що космогонічні міфи (зокрема про створення світу) та народні уявлення про походження небесних тіл посідають особливе місце серед різноманітних форм міфопоетичного сприйняття, оскільки відображають просторові та часові параметри світу. Застосування низки методів (методу експедиційного збирання етнолінгвістичного матеріалу, системного опису досліджуваного явища, зіставно-порівняльного та лінгвоститистичного) уможливило системний підхід до аналізу середньополіських вірувань про створення світу та виокремлення трьох ключових тем: теми створення світу, теми потопу, теми майбутнього кінця світу. У процесі аналізу розповідей респондентів про створення світу відзначено апокрифічний характер зафіксованих мікротекстів, що дає підстави виокремити низку мотивів: мотив Бога, мотив зооніма, мотив тижня, мотив суботи. Поліські мікротексти-дискурси про створення світу відображають явища духовної культури народу, а тому становлять собою систему вербальних і невербальних знаків. Вербальними одиницями є культурні тексти середньополіських вірувань про створення світу. Невербальні знаки представлені різноплановими одиницями агентивного, реалемного, акціонального, локативного, атрибутивного татемпорального планів. Фрагменти текстів середньополіських вірувань про створення світу засвідчують збереження структури міфу про створення світу Богом, хоч і мають деякі специфічні особливості в деталях змісту. Зібраний матеріал лише частково відображає знання про одну зі сторінок давньої історії цивілізації, тому системне вивчення таких вірувань у сучасному мовознавстві досі не втрачає своєї актуальності.

Ключові слова: духовна культура, вірування, Середнє Полісся, мікротекст, мотив, вербальні одиниці, невербальні знаки.

* кандидат філологічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
h_hrymashevych@ukr.net
ORCID: 0000-0003-3225-0031

** кандидат філологічних наук, старший викладач
(Поліський національний університет)
antonia43@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4739-0750

MIDDLE POLISSYA BELIEFS ABOUT THE CREATION OF THE WORLD

Hrymashevych H. I., Plechko A. A.

The article analyzes in the ethnolinguistic aspect the Middle Polissya traditional ideas about the creation of the world, recorded in 55 settlements of Zhytomyr, Rivne and Kyiv regions. The study of traditional ideas about the creation of the world is a valuable authentic material for the reconstruction of traditional folk spiritual culture. It is noted that cosmogonic myths (in particular about the creation of the world) and folk ideas about the origin of celestial bodies occupy a special place among the various forms of mythopoetic perception, as they reflect the spatial and temporal parameters of the world. Using a number of methods (method of expeditionary collection of ethnolinguistic material, systemic description of the studied phenomenon, comparative-correlative and linguostylistic methods) enabled a systemic approach to the analysis of Middle Polissya beliefs about the creation of the world and the identification of three key themes: the world creation, the Great Flood theme, the forthcoming end of the world. In the process of analyzing the respondents' stories about the creation of the world, the apocryphal nature of these microtexts was noted, which gives grounds to single out a number of motives: the motif of God, the motif of the zoonym, the motif of the week, the motif of the Sabbath. Polissya microtexts-discourses about the creation of the world reflect the phenomena of the spiritual culture of the people, and therefore constitute a system of verbal and nonverbal signs. Verbal units are cultural texts of Middle Polissya beliefs about the creation of the world. Nonverbal signs are represented by various units of agent, real, action, vocative, attributive and temporal planes. Fragments of texts of Middle Polissya beliefs about the creation of the world testify to the preservation of the structure of the myth of the creation of the world by God, although they have some specific features in the details of the content. The collected material only partially reflects the knowledge of one of the pages of the ancient history of civilization, so the systematic study of such beliefs in modern linguistics still does not lose its relevance.

Key words: spiritual culture, belief, Middle Polissya, microtext, motive, verbal units, nonverbal signs.

Постановка проблеми.

Дослідження традиційних уявлень про створення світу можуть бути цінним матеріалом для реконструкції традиційної народної духовної культури. Космогонічні міфи (про створення світу) та народні уявлення про походження небесних тіл посідають особливе місце серед різноманітних форм міфопоетичного сприйняття, оскільки відображають просторові та часові параметри світу. Надзвичайно цінними є такі матеріали, зафіксовані в архаїчних ареалах Славії, до яких належить і Середнє Полісся, де збережено багато культурних та мовних особливостей буття поліщуків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найпершою і, можливо, найдавнішою працею про створення світу є Біблія. Відповідно до Книги Буття (Розділ 1–2) Бог послідовно день за днем шість днів поспіль створював

світло, твердь небесну, сушу та інші речі, бо на самому початку всього була темрява над безоднею і Дух Божий ширяв над поверхнею води [2: 7]. А сьомого дня Бог відпочив від своєї праці та благословив день сьомий. В етнографічних дослідженнях О. Афанасєва, Г. Булашева, І. Огієнка, П. Чубинського та інших учених відзначаємо дещо змінену версію світобудови в уявленнях слов'ян загалом та українців зокрема. Українські космогонічні легенди-апокрифи відображають насамперед дуалістичне творення світу Господом і Сатанайлом (чортом) [3: 70–84; 6: 36–37; 10: 144], Ісусом Христом, Петром і чортом [10: 142–144]; Господом, чортом та Іллею-громовиком або Михайлом-архангелом [1: II: 155–157]. За віруваннями слов'ян, земна твердиня виникла як результат Божого творіння світу з піднятої з

морського дна на поверхню жмені землі, піску, мулу тощо [8: I: 315]. Саме з неї Бог створив маленький клаптик суші, який був розсунутий у різні боки. При цьому Богові допомагає друга особа – святий або чорт. Як зауважував Г. Булашев, українські легенди в чомусь переплітаються з релігійно-міфічними уявленнями про світобудову американських індіанців чипеваї та легендами карелів Олонецького краю: за індіанськими легендами, спочатку була тільки вода, й у творенні суші брали участь Великий Дух Виска, бобер і миша. За карельськими легендами, землю творив Бог і представник злого начала Кенчу (Кару) [3: 84–86]. У дослідженні В. Войтовича зосереджено увагу на дохристиянських віруваннях праукраїнців щодо творення світу (Вирію-раю, Дерева життя) із золотого яйця першоптаха Сокола-Роду, який у битві переміг безмежного Хаоса – всепоглинальну тьму. З того яйця зродився світ – земля та небо [4: 15]. Подібний мотив творення світу з яйця, де земля подібна до жовтка, а небо – шкаралупи, відомий у багатьох народів світу, зокрема давніх іранців, єгиптян та ін. [9: 462, 350]. Найтиповіший приклад – біблійна легенда про створення світу, де Бог – єдиний творець і всі стадії творення вкладаються в шестидень, в інших випадках – образ деміурга роздвоюється, або ним може бути тварина: ворон, койот, корова, ящірка, черв'як [9: 553]; у давніх віруваннях слов'ян – на 3 китах великих та 30 малих [6: 36–37]. Досить розповсюдженим є мотив творення нових природних об'єктів незвичним способом: із частин тіла творця, з померлого чи зниклого творця, який при цьому перетворюється (Пуруша та Ману в давньоіндійських міфах, Імир у скандинавській міфології, Пань-гу в китайській традиції) [9: 551–552]. Отже, проблема створення світу

здавна привертала увагу дослідників, що свідчить про неабияку її актуальність з огляду на особливості потрактування в різних народів, які зберігають вірування про цю подію й донині.

Мета статті – описати специфіку середньополіських вірувань про створення світу на сучасному етапі розвитку традиційної народної духовної культури поліщуків.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**: 1) здійснити системний опис середньополіських номінацій, пов'язаних із віруваннями про створення світу, та інтерпретацію окремих елементів культурного явища на основі аналізу цілісного культурного тексту; 2) проаналізувати й узагальнити матеріали етнографічних досліджень космогонічних міфів; 3) визначити основні теми та мотиви, що формують культурні тексти середньополіських вірувань про створення світу; 4) визначити опозиції, у які вступають середньополіські номінації, пов'язані з віруваннями про створення світу.

Джерельною базою слугували матеріали польових досліджень середньополіських вірувань про створення світу, зібрані на території українського Середнього Полісся в 55 населених пунктах Житомирської, Київської та Рівненської областей упродовж 2010–2012 років.

Предмет статті – середньополіські вірування про створення світу в традиційній народній духовній культурі.

Об'єкт дослідження – культурні тексти, пов'язані з віруваннями про створення світу, зафіксовані в середньополіських говірках, які досліджено у зв'язку зі звичаями в культурній традиції Середнього Полісся.

Методи дослідження – метод експедиційного збирання матеріалу,

системного опису досліджуваного явища та зіставно-порівняльний.

Виклад основного матеріалу. За результатами проведеного дослідження на території Середнього Полісся в космогонічних уявленнях сучасних поліщуків виокремлюємо три основні теми: *тема створення світу, тема потопу, тема майбутнього кінця світу.*

Насамперед зауважимо, що тема *потопу* вже була об'єктом нашого зацікавлення [7]. Досліджуючи вірування про створення світу, ми пропонували інформантам відповіді на 5 запитань: *Яким є образ світу в народних уявленнях? Що становить собою світ? Які його розміри й межі? Хто створив світ? З чого він виник?*

100 % респондентів (у 55 н. п.) зазначають, що *світ створений Богом: Нас уч'їл'ї бат'к'ї, шо ўсе створене Богом; Господ' св'їт сотво'риў.* Водночас простежуємо варіацію імені деміурга: *Бог* – 100% (усі н. п.); *Господ'* – 14% (Чрв, Слц, Вшв, РжВ, Кхр, Брст, Чдл, ГлнГ); *хтос', йа\кас' \сила* – 5% (Жрб, Клш, Мжр); *\Космос* – 1,8% (Жрб); *Ўсе\вишній* – 1,8% (Прж). Поодинокі трапляються пояснення інформантів, що *зем\л'а сто\їїт на сло\нах* (Мкл, Дбв). Цю версію в дещо зміненому варіанті підтверджують сучасні етнолінгвістичні словники. Зокрема, В. Жайворонок указує, що, за народними віруваннями, земля покоїться на водах океану чи моря, на трьох китах, які спричиняють землетруси під час руху, на залізних стовпах [5: 310]; Представники Московської етнолінгвістичної школи розкривають загальнослов'янські космогонічні уявлення та стверджують, що землю тримає на рогах бик або буйвіл, земля спочиває на змії, яка лежить на спині вола, а той, зі свого боку, стоїть на рибині, і вся ця піраміда тримається на величезній черепаці; земля тримається на гілках глоду, дерев'яному стовпі, до якого

прикований диявол [8: III: 315]. Зазначимо, що в поліських уявленнях про воду всі респонденти зазначають, що *зем\л'а сто\їїт на во\д'е.* На жаль, не вдалося зафіксувати уявлення поліщуків про розміри та межі цього світу, оскільки інформанти здебільшого не могли дати відповіді, лише спорадично (7 %) зауважували, що *св'їт мо без\межній* (РжВ); *без\межній св'їт, не\ма н'їк'їн\ца н'ї \крайу* (Яцк); *не\ма к'їн\ц'а\крайу \св'їту* (Мкл, Обл).

У результаті опитування було виявлено, що історію про створення світу респонденти та їхні батьки пізнали з різних джерел, зокрема з Біблії (24%). Установлено варіативний ряд номінації цієї книги: *\Б'їбл'їя* (Вшв, Дбв, Птв, Млн, Рдн, Яцк, Чдл, Глн), *\Бубл'їя* (Дрзд), *за\кон \Божїї – к\н'їжка та\ка на\п'їсана* (Ігн), *Он'ї\сан'їє* (Лзн, Птв), *П'ї\сан'їє* (Чпв). 25 % респондентів отримували ці знання від родичів та інших людей: *нас уч'їл'ї бат'к'ї шо ўсе створене Богом* (Жрб, Тх); *рос\казувал'ї* (Тх, ЧВ, Млн); *ка\зал'ї* (Стр, Срн), *ка\зали* (Обл, Крч, РжВ, Дтк); *ба\лакал'ї* (Рдв); *\баба Степа\нида при\учувала нас до \Бога* (Срд); *\бат'ко нам перепов'їдаў, а в'їн од \їнших чуў* (ЧВ); *\л'уде \в'їрили, бат'к'їў \слухали* (Брв). 23 % інформантів давали негативну відповідь на прохання переповісти легенду, мотивуючи це тим, що *забули* (Лтк, Обл), *не пам'ятають* (Кшн, Клш, Кхр), *не чули* (Прж), *не знають* (Крс, Чбн, Блк, Срд, Мшв, Глн, Дрзд). 47 % респондентів не можуть переповісти повний варіант легенди про створення світу й дають коротку відповідь, що *ўсе од \Бога ў при\роді, Господ' ўсе тво'риў* (Вст, Жрб, Срк, Тх, Стр, Чпв, Прг, Рдв, Уст, Бвс, ЧВ, Рсн, Лзн, РБ, Птв, Млн, Мїс, Рдн, Крч, РжВ, Мрн, Дтк, Лпк, Брст, Яп, Брв). Аналізуючи розповіді 30% респондентів про створення світу, відзначимо апокрифічний характер цих мікротекстів, що дає підстави

виділити низку мотивів: мотив Бога, мотив зооніма, мотив тижня, мотив суботи.

Мотив Бога розкрито в таких культурних текстах: Гос\под' сотво\риї \небо, \земл'уї \море. А по\том О\дама з \Божого \духа. Заб\раї йо\го ї раї, сад. О\дам су\муїе. Зро\б'ї \Йеву. М'ед\в'ед' споку\с'її їх з \Йевоюу. Н'е \мона га\д'укойу \зм'еїа нази\ват', м'ед\в'ед'ом називал'ї (Гш): тут простежується табуїзація імені змія як образу злого духа та заміна його імені на більш нейтральне – медведь; Буї \поїн'їст'у спо\чатку по\топ. Сплош\на во\да. То\д'ї Бог по\думаї, шо \нада шос' \сд'елат', шо б була і тверд', і во\да. Бог \води зог\наї у мо\р'а і стаї тверд' ро\б'їт', \з'емл'у. По\том \стало на з'емл'е вирас\тат' рас\т'ен'ачко \їс'аке. \Стал'ї пр'їжи\ваца жи\вотнийе. (Ігн); Сотво\р'її Бог \небо. А то\д'ї розд'їл'її \воду і сотво\р'її тв'ерд' з'емну. А то\д'ї зро\б'її, шо б була ноч і ден' (тобто небесні світила). Це мо їже чет\вертїї д'ен'. А то\д'ї їз'аї да засе\л'її \з'емл'у \їс'акойу рос\линкойу. А то\д'ї тва\рини на \з'емл'у даї. То\д'ї сотво\р'її О\дама, а з його р'еб\ра сотво\риї \ж'їнку \Йеву, і їх у \раї пос'е\л'її. \Посл'е Бог \вигнаї їх з \райу за не\послух і ска\заї: "Ти \буд'еш сво\їм тру\дом зароб\лат' хл'еб (Адаму), а ти \буд'еш у \бол'ахро\дит' (Йеві)" (Пш); св'ет сотво\риї Гос\под', ї \церкв'ї нама\л'оване, шо \земл'у, а то\д'е рос\лини, \пт'їци (Слц); Гос\под' ство\риї \першїїе \л'уде А\дам і \Йеву... В \Б'їбл'їїї \пишеца, як св'їт, і \земл'у, і \воду ко\лис' ство\риї (Чдл). У культурних текстах, пов'язаних із мотивом Бога, простежуємо реалізацію опозицій Бог : людина; Бог : змії (ведмідь); вода : твердь (земля); небо : земля, Одам (Адам) : Єва, чоловік : жінка, праведність : гріх.

Досить часто в аналізованих мікротекстах відзначаємо мотив

тижня: Ко\лис' бу\ла тв'ер\дин', \небо і зем\л'а \їм'ест'е бу\ли. Бу\ла темно\та. \Бог розсойеде\ниї їх – \небо і \земл'у. \Даї л'е\са, во\ди, \р'ек'ї, \рибу. \Нада \сторож. Даї А\дама. Уси\н'її А\дама, \їзаї р'еб\ро з \н'ого і сотво\риї \ж'їнку. Шест' дн'еї \створ'уваї св'їт(Птп); \П'ершїї д'ен' сотво\р'її Гос\под' \небо і \земл'у, а по\том пр'есми\каїушч'їїе, на\н'їсано так, а по\том \треба, шо б хтос' їла\дичествуваї над цим їс'їм. То соз\даї од \праха з'ем\л'ї О\дама, з О\дама \в'їтяг р'еб\ро і соз\даї \жонку-по\мошн'їцу. Так на \шостїї ден' у\се сотво\р'її, а на \с'омїї д'ен' по\чиї (Чрв); \Богом \створене їсе: і зем\л'а, і л'у\дина. \Ц'їлїї \тижден' Бог \створ'уваї по од\ної \реч'ї, а на\с'омїї ден' од:и\хаї. \Саме \перше \земл'у ство\риї: \сонце, л'у\дину, \птаство, шо за ч'їм, не \знаїем (Мдв); \Богом с\творенїї, їе ле\генда: за \тижден' сотво\риї, \перша зем\л'а, а як А\дама і \Йеву \вигнали з \райу, то \л'уди на зем\л'ї п'їш\ли (Мкл); перш засну\ваї св'ет, а то\д'е їже \небо, а то\д'е зем\л'а, тва\рин, не бу\ло назв, а ш'їст' дн'еї прац'у\ваї, а то\д'е од:и\хаї (Мжр); Бог ство\риї за с'їм ден': скр'їз во\да бу\ла, да шос' по\бачїї Бог на во\д'ї і ство\риї на во\д'е тв'ер\дин'у, поди\виїс', шо \добре, а то\д'е св'ї\тило дн'е\їїне св'ї\тило, а то\д'ї ноч\не, поди\виїс', шо \добре, і ство\риї чолов'їка, ато\д'ї тва\рин і рос\лини, стаї нази\ват' чолов'ек, їо\му \скупно са\мому і ре\ш'її Бог, шо \треба їому по\мошн'їцу, і ство\риї. А то\д'ї зм'еї пої\зучїї споку\сиї \Йеву, шо ви \слухайте, шо не \можна \їїсти, їку\с'їт' з \ц'ого \дерева і \будете як Бо\г'ї і по\бачили, шо \гол'ї і зер'ї\шили, і про\гнаї Бог на \земл'у л'у\деї: "Г\д'їт' на \земл'у і здобу\ваїте хл'їб. З зем\л'ї ти \їз'атиї і ї\земл'у н'ї\де прах. Чолов'ек з зем\л'ї, а \Йева з реб\ра А\дама, ко\ли тої спаї (Дбв);

шіст' ден', ска\заї, \треба ро\бит', а на \с'омії в'ідпочи\ваї. Во\да то бу\ла, \земл'у вон \створ'уваї на во\д'і (РДУ); бу\ла ле\генда, за с'ім дн'ію ка\зали, а не\д'іл'а в'ідпоч'і\ваї \с'омії ден' (Срн); за шест' ден', йак у \Б'ібл'ії на\п'исано. Бу\ло т'ма і \б'ездна. І \б'ездна но\силас'а над \т'моїу, н'і\чого не бу\ло, а Бог с'ем ден' в о\дин ден' ство\риї св'ет, \друг'ї ден' ство\риї \земл'у, а во\да бу\ла, і \б'ездна но\силас' над во\доїу, і так шест' ден' вон тво\риї і \земл'у, і \зор'і, і \небо і \м'ес'ац. І ок\ремо \стала зем\л'а, во\да і \суша, так \стала \наша зем\л'а. Так Бог ство\риї св'іт (Яцк).

Поодинокі у віруваннях поліщуків про створення світу відзначаємо мотив зооніма: На сло\нах сто\йаї св'іт (Мкл); ко\лис' \даже бу\ла \верс'ія, шо зем\л'а \п'оска і сто\їт на сло\нах (Дбв).

Аналізований матеріал дає підстави виділити реалізацію опозицій небо : земля, Бог : змей (злий Дух), Адам : Єва, один : шість (сім), т'ма : свет, день : ніч, світило днєвне : світило ноче, праця : відпочинок.

Крім мотиву тижня, у середньополіському дискурсі про створення світу відзначаємо мотив суботи: а \с'омі'ї ден' – су\бота, Бог опо\чий (Яцк); Ко\лис' бу\ла не не\д'ел'а \п'азник, а су\бота. \Баба \просит': "\Д'іточки у \п'ятницю по\мажте \земл'у (помаза ти підлогу глеєм), шоб \заїтра ви по\б'ігали, погу\л'али. У су\боту ве\лик'ї \п'азник, бо Гос\под' почи\наї созда\ват' \св'іт у су\боту, \ком'іна коло\тит і \хату \мазат у су\боту не \мона, і \плат':а зо\лит' не \мона у су\боту (Вшв). Зазначимо, що сьогодні українці шанують саме неділю як святковий день, коли потрібно в церкву ходити й відпочивати, а не суботу. Якщо раніше суботу сприймали як свято, як день створення світу, то неділя в біблійному розумінні – день Воскресіння Бога з мертвих. Можливо, подія Воскресіння переважила у

свідомості людей подію створення світу, тому цьому дню (неділі) стали надавати перевагу й зробили його святковим. У зазначених мікротекстах спостерігаємо реалізацію опозицій: субота : неділя, п'азник : робота.

Поліські мікротексти-дискурси про створення світу є прикладом явища духовної культури народу, тому становлять собою систему вербальних і невербальних знаків. Вербальними одиницями є культурні тексти середньополіських вірувань про створення світу. Невербальні знаки представлені різноплановими одиницями агентивного, реалемного, акціонального, атрибутивного, вокативного та темпорального планів.

Агентивний план репрезентований такими невербальними компонентами: Бог, Господь, Всевишній, Божий Дух – 'творець світу'; Одам (Адам), Єва – 'Божі творіння, перші люди в новоствореному світі'; змій, медвідь – 'спокусник перших людей'; люди, батьки, батько, баба Степаніда – 'оповідачі легенд про створення світу'.

Одиниці **реалемного** плану представлено такими реаліями: сонце : світило днєвне, місяц : світило ноче, води, моря, рекі, земля, твердь, твердиня: суша – 'номінація об'єктів неживої природи, створених Богом'; рослини, ліса, тварини, пресмикаючіє, п'таство (п'тіци), риби, людина – 'номінація об'єктів живої природи, створених Богом'.

Акціональний план репрезентований такими одиницями: сотворив : створив, создав, заснував – 'номінація процесу творення'; зогнав, отделив, розділив: розсоеденив – 'номінація процесу відокремлення суші від води'; заселив, поселив – 'номінація процесу заселення Богом живих організмів'; спокусив, згрішили – 'номінація процесу негативного вчинку перших людей'; вигнав, прогнав, отдихав, відпочивав – 'номінація дій Бога'.

Одиниці **атрибутивного** плану представлені компонентами: *созданий, створений, безмежний* – ‘ознаки, пов’язані зі світом’; *ночне, днівне* – ‘ознаки світила в небі’.

Локативний план репрезентовано такими одиницями: *світ, небо* – ‘локуси, створені Богом’; *на слонах, на воді* – ‘локус розташування світу’; *рай* : *сад, земля* – ‘локус перебування перших людей’.

Одиниці **темпорального** плану представлено такими елементами: *ніч, день* – ‘період появи світил на небі’, *п’ятниця, субота, неділя, тиждень* – ‘назви днів тижня, важливі періоди в житті перших людей’.

Висновки та перспективи дослідження. Здійснений системний опис середньополіських номінацій, пов’язаних із віруваннями про створення світу, та інтерпретація зафіксованих елементів культурного явища на основі аналізу цілісного культурного дискурсу дали підстави зробити висновок про те, що представлені фрагменти текстів середньополіських вірувань та наші спостереження засвідчують збереження структури міфу про створення світу Богом, хоч і мають деякі специфічні особливості в деталях змісту. Це уможливило визначення основних тем (створення світу, потопу, майбутнього кінця світу) і мотивів (Бога, зооніма, тижня, суботи), які формують культурні тексти середньополіських вірувань. Зібраний матеріал лише частково відображає знання про одну зі сторінок давньої історії цивілізації, тому системне вивчення таких вірувань у сучасному мовознавстві досі актуальне.

Перспективи наукових пошуків убачаємо в дослідженні номінації елементів живої та неживої природи в говірках Середнього Полісся в етнолінгвістичному аспекті для створення цілісної картини сучасної духовної культури поліщуків.

Список обстежених населених пунктів та їх скорочень:

Вст – Виступовичі Овруцького р-ну **Житомирської обл.**; Гш – Гошів Овруцького р-ну; Жрб – Журба (Невгоди) Овруцького р-ну; Ігн – Ігнатпіль Овруцького р-ну; Крс – Красилівка Овруцького р-ну; Пщ – Пішаниця Овруцького р-ну; Птп – Потаповичі Овруцького р-ну; Срк – Сорокопені Овруцького р-ну; Тх – Тхорин Овруцького р-ну; Чбн – Чабан Овруцького р-ну; Чрв – Черевки Овруцького р-ну; Стр – Стирти Черняхівського р-ну; Прж – с. Пиріжки Малинського р-ну; Чпв – Чоповичі Малинського р-ну; Блк – Білокоровичі Олевського р-ну; Кшн – Кишин Олевського р-ну; Прг – Перга Олевського р-ну; Рдв – Радовель Олевського р-ну; Уст – Устинівка Олевського р-ну; Бвс – Бовсуни Лугинського р-н; Лтк – Літки Лугинського р-ну; ЧВ – Червона Волока Лугинського р-ну; Клш – Куліші Ємільчинського р-ну; Мдв – Медведове Ємільчинського р-ну; Мкл – Миколаївка Ємільчинського р-ну; Рсн – Рясне Ємільчинського р-ну; Срл – Середи Ємільчинського р-ну; Лзн – Лозниця Народицького р-ну; РБ – Рудня Базарська Народицького р-ну; Слц – Селець Народицького р-ну; Хрс – Христинівка Народицького р-ну; Мжр – Межирічка Радомишльського р-ну; Вшв – Вишевичі Радомишльського р-ну; Дбв – Дубовик Радомишльського р-ну; Обл – Облітки Радомишльського р-ну; Птв – Потіївка Радомишльського р-ну; Млн – Мелені Коростенського р-ну; Мйс – Мойсївка Коростенського р-ну; Рдн – Рудня Коростенського р-ну; РдУ – Рудня Ушомирська Коростенського р-ну; Срн – Сарновичі Коростенського р-ну; Крч – Курчиця Новоград-Волинського р-ну; РжВ – Рижани Володарсько-Волинського (зараз Хорошівського) р-ну; Кхр – Кухарі Іванківського р-ну **Київської обл.**; Мрн – Мар’янівка Поліського р-ну; Дтк – Дитятки Чорнобильського р-ну; Мшв – Машеве Чорнобильського р-ну

(с. Лукаші Барашівського р-ну); Яцк – Яцковичі Березнівського р-ну **Рівненської обл.**; Лпк – Липки Гощанського р-ну; Брст – Берестя Дубровицького р-ну; Япл – Яполоть Костопільського р-ну; Чда – Чудель Сарненського р-ну; Брв – Борове Рокитнянського р-ну; Глн – Глинне Рокитнянського р-ну; Дрзд – Дроздинь Рокитнянського р-ну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьев А. Н. Поэтические воззрения славян на природу: Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов : в 3 т. Москва : Современный писатель, 1995.

2. Біблія або Книги Святого Письма / На українську мову переклав Митрополит Іларіон. Лондон: Британське й Закордонне Біблійне товариство, 1962. 1529 с.

3. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ: Довіра, 1993. 412 с.

4. Войтович В. М. Міфи та легенди давньої України. Тернопіль: навч. кн. Богдан, 2008. 392 с.

5. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.

6. Іларіон, митрополит. Дохристиянські вірування українського народу: історично-релігійна монографія. Київ: Обереги, 1992. 424 с.

7. Плечко А. Поліські легенди про Всесвітній потоп. *Лінгвістика: збірник наукових праць*. № 1 (40). Старобільськ: Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, 2019. С. 46–54.

8. Славянские древности. *Этнолингвистический словарь: в 5 томах* / Под общей ред. Н. И. Толстого. Москва : Международные отношения, 1995–2012.

9. Токарев С. А. Мифы народов мира. Энциклопедия. Электронное издание. Москва, 2008. 1148 с.

10. Чубинський П. П. Труды этнографическо-статистической экспедиции въ Западно-Русский край. Матеріали и изслѣдованія, собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Т. 1. С.-Петербургъ, 1872. 468 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Afanas'ev A. N. (1995). [Poetic views of Slavs on nature: The experience of comparative study of Slavic legends and beliefs in connection with the mythical tales of other related peoples] *Poeticheskie vozzreniya slavyan na prirodu: Opyt sravnitel'nogo izucheniya slavyanskikh predanij i verovanij v svyazi s mificheskimi skazaniyami drugih rodstvennykh narodov : v 3 t. Moskva : Sovremennyj pisatel'*. [in Russian].

2. *Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma [The Bible or the Books of Scripture] (1962)/ Na ukrainsku movu pereklav Mytropolyt Ilarion. London: Brytanske y Zakordonne Bibliine tovarystvo. 1529 s.* [in Ukrainian].

3. Bulashev H. O. (1993). *Ukrainskyi narod u svoikh lehendakh, relihiinykh pohliadakh ta viruvanniakh. Kosmohonichni ukrainski narodni pohliady ta viruvannia [Ukrainian people in their legends, religious views and beliefs. Cosmogonic Ukrainian folk views and beliefs]. Kyiv: Dovira. 412 s.* [in Ukrainian].

4. *Voitovych V. M. (2006). Mify ta lehendy davnoi Ukrainy [Myths and legends of ancient Ukraine]. Ternopil: navch. kn. Bohdan. 392 s.* [in Ukrainian].

5. *Zhaivoronok V. (2006). Znaky ukrainskoi etnokultury. Slovnyk-dovidnyk [Signs of Ukrainian ethnoculture. Dictionary-reference]. Kyiv: Dovira, 2006. 703 s.* [in Ukrainian].

6. *Ilarion, mytropolyt (1992). Dokhrystyianski viruvannia ukrainskoho narodu: istorychno-*

relihiina monohrafiia [Pre-Christian beliefs of the Ukrainian people: a historical and religious monograph]. Kyiv: Oberehy. 424 s.

7. Plechko A. (2019). Poliski lehendy pro Vsesvitnii potop [Polissya legends about the Great Flood]. Lihvistyka: zbirnyk naukovykh prats. № 1 (40). Starobilsk: Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, 2019. S. 46–54. [in Ukrainian].

8. Slavyanskije drevnosti [Slavic antiquities]. Etnolingvisticheskij slovar': v 5 tomah (1995-2012) / Pod obshchej red. N. I. Tolstogo. Moskva: Mezhdunarodnye otnosheniya. [in Russian].

9. Tokarev S. A. (2008). Mify narodov mira. Enciklopediya. Elektronnoe izdanie [Myths of the peoples of the world. Encyclopedia. Electronic edition]. Moskva. 1148 s. [in Russian].

10. CHubins'kij P. P. (1872). Trudy etnograficheskogo-statisticheskogo ekspedicii v Zapadno-Russkij kraj. Materialy i izslhdovaniya, sobrannyya d. chl. P. P. CHubinskim" [Proceedings of the ethnographic and statistical expedition to the Western Russian region. Materials and research collected by Art. PP Chubinsky]. T. 1. S.-Peterburg". 468 s. [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії: 12 жовтня 2020
Схвалено до друку: 27 листопада 2020